

Možnosti zvyšovania platov učiteľov

Platy pedagogických a odborných zamestnancov rástli v ostatnom období rýchlejšie ako priemerná mzda v národnom hospodárstve. Finančné ohodnotenie učiteľov však stále nezodpovedá kvalifikačným nárokom ich profesie a ani jej dôležitosti pre spoločnosť. Medzinárodné porovnanie ukazuje, že učitelia na Slovensku sú spolu s ich kolegami z Českej republiky ohodnotení najnižšie zo všetkých vyspelých krajín. Kým na Slovensku zarábali učitelia v roku 2013 iba 57 % priemerného platu zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním, priemer v krajinách OECD bol 80 %. To má negatívny dopad na atraktivnosť učiteľského povolania, čo môže mať z dlhodobého hľadiska vplyv aj na kvalitu výučby. Preto odporúčame razantnejšie zvýšenie platov učiteľov, v rámci neho vyšší nárast platov začínajúcich učiteľov a inováciu kariérového systému učiteľov.

Úvod

Aktuálna diskusia o platoch učiteľov nasvedčuje, že ide o jednu z najzávažnejších výziev súčasného školstva. Výška učiteľských platov je jedným z prejavov ocenenia učiteľskej profesie spoločnosťou a tiež dôležitý faktor atraktivnosti učiteľského povolania. Vplýva na záujem o učiteľskú profesiu, ako aj na zotrvávanie tých, ktorí ju už vykonávajú. Zároveň sa považuje za jeden z kľúčových nástrojov na zvýšenie celkovej kvality výučby.

Výška platu však kvalitu výučby ovplyvňuje sprostredkovane, najmä prostredníctvom zvýšenia kvality pedagógov. Medzi odborníkmi z oblasti vzdelávacej politiky panuje relatívna zhoda, že vyšší plat vedie k zvýšeniu počtu záujemcov o učiteľskú profesiu (Hanushek et al. 1999, 2003; Hendricks 2015). Ak sa však kvantita uchádzačov nestretnie s ďalšími opatreniami (skvalitnenie prípravy učiteľov, nastavenie výberových procesov zo strany škôl atď.), sama o sebe k zvýšeniu kvality nových pedagógov viesť nemusí.

Vzhľadom na aktuálnosť a dôležitosť tejto témy v našom komentári analyzujeme platy slovenských učiteľov, porovnávame ich so zahraničím a formulujeme odporúčania v tejto oblasti.

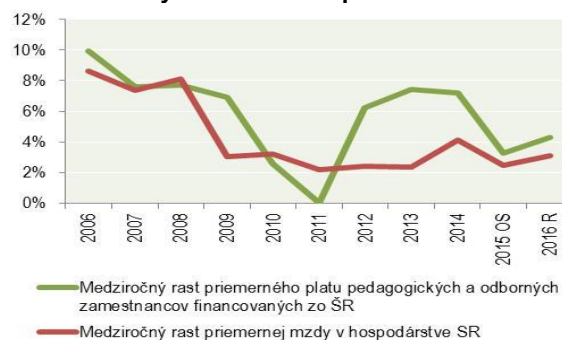
Platy učiteľov na Slovensku

Pre analýzu platov učiteľov je nevyhnutné najskôr zadefinovať skupinu zamestnancov školstva, ktorú budeme brať do úvahy. Keďže platy učiteľov ministerstvo školstva samostatne nesleduje,

väčšinou sa hovorí o celej skupine pedagogických a odborných zamestnancov (ďalej len „pedagógov“).²

V roku 2014 pracovalo v školách a školských zariadeniach viac ako 87 tisíc pedagogických a odborných zamestnancov a ich priemerný plat bol 908 eur. Ich priemerný plat rástol v posledných rokoch rýchlejšie ako rástla priemerná mzda v národnom hospodárstve. Konkrétne, medzi rokmi 2012 až 2014 rástol ich priemerný plat ročne v priemere o 6,2 %, pričom priemerná mzda v národnom hospodárstve rástla v uvedenom období ročne v priemere len o 3,0 %. Aj vďaka tomu sa priemerný plat pedagógov v školách a školských zariadeniach dostal na úroveň 106 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Predtým sa priemerné platy pedagógov dlhodobo pohybovali tesne pod priemernou mzdou v hospodárstve.

Graf č. 1: Medziročný rast platov pedagógov vs. rast mzdy v národnom hospodárstve

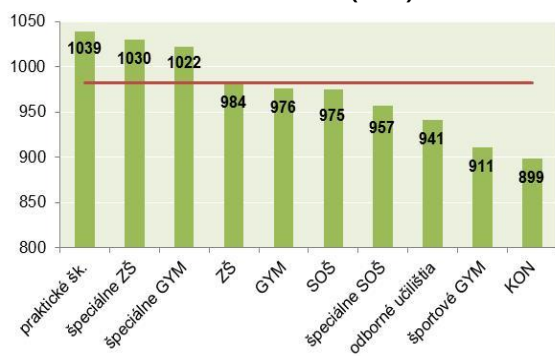
Zdroj: Štvrťročný výkaz Škol 1-04, Slovstat, NRVŠ 2016-2018

Vo verejnej diskusii sa najčastejšie používa delenie podľa toho, či pedagógovia pôsobia v školách, ktoré sa financujú zo štátneho rozpočtu alebo sa financujú z vlastných príjmov miest a obcí v rámci tzv. originálnych kompetencií³.

V roku 2014 pracovalo v regionálnom školstve takmer 62 tisíc pedagogických a odborných zamestnancov financovaných zo štátneho rozpočtu a ich priemerný plat bol 977 eur. Ide o pedagógov, ktorí pracujú v základných a stredných školách, ako aj v špeciálnych školách (vrátane špeciálnych materských škôl a školských zariadení, ktorých zriaďovateľom sú okresné úrady v sídle kraja). V roku 2011 bol ich priemerný plat na úrovni 102 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve, ale keďže medzi rokmi 2012 až 2014 rástol ročne v priemere o 7,0 %, pričom priemerná mzda v národnom hospodárstve rástla v uvedenom období ročne v priemere len o 3,0 %, dostal sa v roku 2014 na úroveň 114 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Keďže aj v roku 2015 a 2016 by mali platy pedagógov platených zo štátneho rozpočtu rásť mierne rýchlejšie ako priemerná mzda v národnom hospodárstve, očakáva sa, že v roku 2016 by sa ich plat mal dostať na úroveň 116 % priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Bližšie informácie sú uvedené v tabuľke č.1 na konci dokumentu.

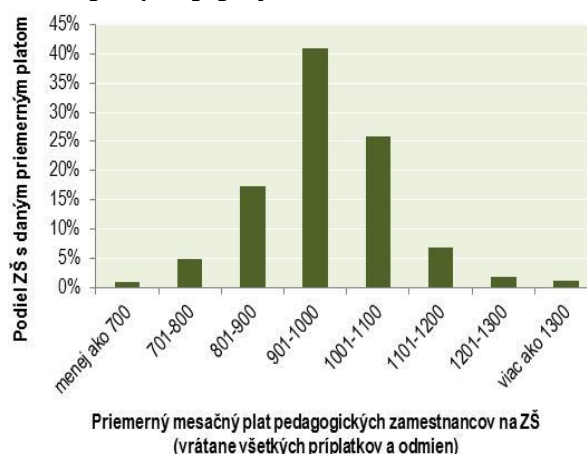
Samozrejme, nie všetci pedagógovia zarábajú rovnako. Konečný plat pedagógov závisí od mnohých faktorov, ako sú napríklad vzdelanie, pozícia, dĺžka praxe, druh školy, či od participácie v kontinuálnom vzdelávaní a výkonu rôznych činností (napr. triednictvo).⁴ Priemerné platy preto zohľadňujú nielen tarifnú zložku, ale aj všetky príplatky a odmeny. To znamená, že zohľadňujú napríklad aj príplatky za riadenie v prípade riaditeľov a ich zástupcov. Taktiež je potrebné zobrať do úvahy, že pedagógovia, ktorí pracujú so žiakmi v školách, či triedach pre zdravotne znevýhodnených, majú plošne vyššiu tarifnú mzdu než pedagógovia v bežných školách.

Graf č. 2: Priemerné platy pedagogických zamestnancov v Eur (2014)

Zdroj: Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol 1-04

Graf č. 3: Podiel ZŠ podľa priemerných platových kategórií pedagogických zamestnancov (2014)

Zdroj: Štvrťročný výkaz o práci v školstve Škol 1-04, prepočty IVP

Tieto faktory sa prejavujú aj v rôznych priemerných platoch z hľadiska jednotlivých druhov škôl, kde pedagógovia pôsobia. Najviac v priemere zarábajú pedagógovia v školách pre žiakov so zdravotným znevýhodnením. Ich platové tarify sú plošne vyššie ako u pedagógov v ostatných školách. Naopak, najnižšie priemerné platy boli v roku 2014 v konzervatóriách a športových gymnáziách.

Ešte lepšie by bolo analyzovať individuálne mzdy pedagógov. Ministerstvo školstva nezbiera údaje o platoch jednotlivcov, ale len agregátne údaje za školy (na základe tzv. štvrťročného výkazu o práci v školstve Škol 1-04). Pre ilustráciu, na grafe č. 3 je zobrazená distribúcia početnosti základných škôl podľa priemerných mesačných plátov ich pedagogických zamestnancov za rok 2014. Až na 41 % zo všetkých 2 167 základných škôl sa priemerný mesačný plat pohyboval vo výške medzi 900 až 1 000 eur. Na 23 % základných škôl bol priemerný plat nižší ako 900 eur. Naopak, na 26 % základných škôl bol priemerný plat v roku 2014 medzi 1 000 až 1 100 eur a na 10 % základných škôl bol vyšší ako 1 100 eur.

Medzinárodné porovnanie plátov učiteľov

Pri medzinárodnom porovnávaní plátov je z hľadiska atraktivity učiteľskej profesie vhodné porovnávať možnosti, ktoré sú v danej krajine pre učiteľa dostupné (Münich a kol. 2015). Preto sa porovnávajú platy učiteľov s platmi zamestnancov s podobnou kvalifikáciou, tradične s vysokoškolským vzdelaním (OECD 2014b).

Podľa medzinárodného porovnania OECD zarábali pedagogickí zamestnanci v slovenských školách na úrovni nižšieho sekundárneho vzdelávania v roku 2013 iba 57 % priemerného platu zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa.⁵ Horšie na tom je už len Česká republika (52 %),

pričom výrazne zaostávame za Poľskom (86 %) a lepšie je na tom aj Maďarsko (62 %). Priemer krajín OECD s dostupnými dátami je až na úrovni 80 % (OECD 2015). V starších publikáciách OECD sa za Slovensko zvykol vykazovať iba tabuľkový plat (bez príplatkov a odmien) pedagogických zamestnancov po 15 rokoch praxe v slovenských školách na úrovni nižšieho sekundárneho vzdelávania. V roku 2013 bol na úrovni 47 % priemerného platu zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním (OECD 2014b).

Záver a odporúčania

Relatívne výraznejší posun v platoch pedagogických zamestnancov oproti priemernej mzde nastal až v ostatnom období. Napriek pozitívnemu vývoju z uplynulých troch rokov však výška priemerných plátov pedagogických zamestnancov v školách zostáva dlhodobo nízka, najmä v porovnaní so zamestnancami s vysokoškolským vzdelaním.

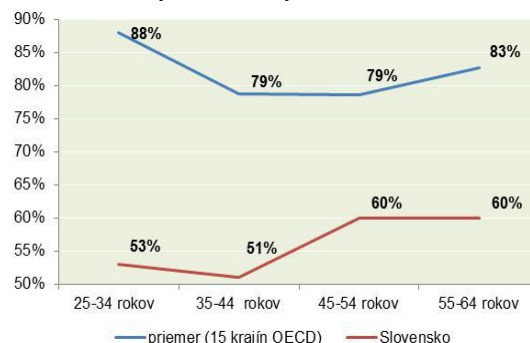
Na základe toho možno konštatovať, že aktuálne finančné ohodnotenie učiteľov nezodpovedá kvalifikačným nárokom ich profesie a ani jej dôležitosti pre spoločnosť. Zároveň to má negatívny dopad na atraktivnosť povolania. To môže mať za následok nielen nízky záujem o učiteľskú profesiu, ale aj jej opúšťanie tými, ktorí ju už vykonávajú.

Odporúčame preto postupné zvýšenie plátov pedagógov, aby sa ich priemerné platy v porovnaní s platmi obdobne vzdelaných zamestnancov v strednodobom horizonte dostali na úroveň priemeru vyspelých krajín OECD.

Analýzy dokazujú finančné nedocenenie učiteľskej profesie ako takej, preto je nevyhnutné zvýšiť platy všetkým kategóriám učiteľov. Konkurencieschopné platy so mzdami vysokoškolsky vzdelaných ľudí v iných profesiách zároveň vytvoria základné podmienky pre zabezpečenie atraktivity učiteľského povolania. Takéto zvýšenie plátov na priemernú

relatívnu úroveň plátov v krajinách OECD by si vyžadovalo približne 30 % zvýšenie mzdového balíka, čo predstavuje v prípade všetkých pedagógov dodatočné rozpočtové prostriedky vo výške približne 423 miliónov eur. Podľa prepočtov Inštitútu finančnej politiky MF SR by bol čistý efekt na verejné financie vďaka zvýšeným príjmom štátu cez dodatočné dane a odvody výrazne nižší, išlo by o 190 miliónov eur.

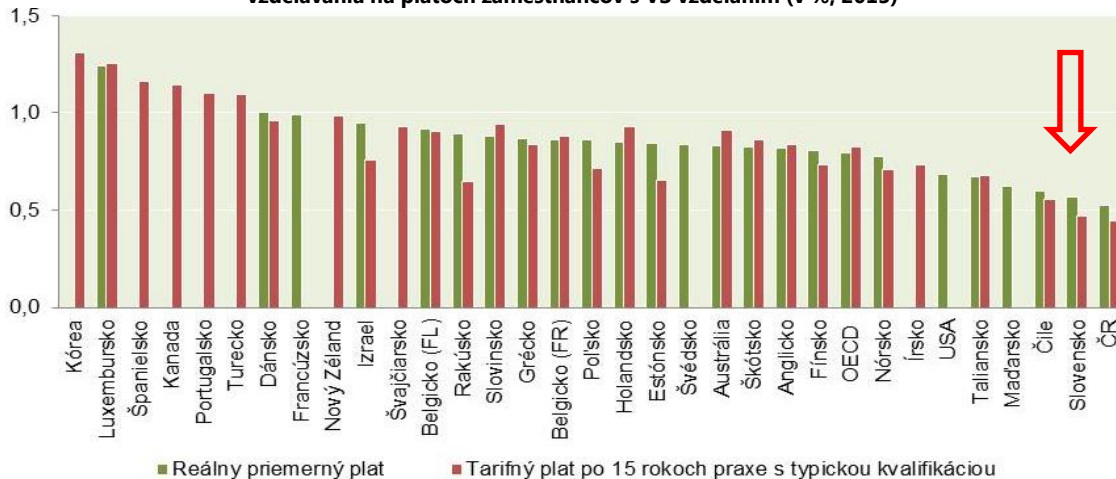
Graf č. 5: Mladší vs. starší učitelia
(Pomer plátov učiteľov a zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním)

Zdroj: OECD, ISCP, prepočty IVP

V rámci zvýšenia plátov všetkých učiteľov odporúčame vyšší nárast plátov v prípade začínajúcich učiteľov. Mladší učitelia sú v porovnaní so svojimi vysokoškolsky vzdelanými rovesníkmi v nevýhodnejšej situácii ako ich starší kolegovia (viď graf č. 5). Konkrétne, učitelia základnej školy vo veku 25 – 34 rokov zaostávajú v relatívnych platoch v porovnaní s rovesníkmi v 15 krajinách OECD o 35 p. b., pri učiteľoch nad 45 rokov je rozdiel v relatívnej mzde medzi Slovenskom a priemerom vybraných krajín OECD už len približne 20 p. b. Eliminácia tohto stavu by mohla zatriktívniť učiteľské povolanie aj pre najlepších absolventov stredných a vysokých škôl.

Graf č. 4 : Podiel tarifných a priemerných reálnych plátov pedagogických zamestnancov nižšieho sekundárneho vzdelávania na platoch zamestnancov s VŠ vzdelaním (v %, 2013)

Zdroj: OECD Education at a Glance (2015)

Zvyšovanie platov by prirodzene mali sprevádzať aj ďalšie opatrenia zamerané na zvýšenie atraktivity učiteľskej profesie a nárast kvality pedagógov. Predovšetkým bude nutné skvalitniť prípravu budúcich učiteľov, ako aj ich kontinuálne vzdelávanie a zlepšiť pracovné podmienky pedagógov (napríklad prostredníctvom lepšieho materiálno-technického vybavenia, personálnej podpory zo strany odborných zamestnancov a asistentov učiteľa, či zníženia administratívnej záťaže). Okrem nárastu tarifných platov je však možné diskutovať aj o ďalších zmenách v platovom systéme učiteľov.

Jednou z možností je upraviť súčasný kariérový systém učiteľov. Potenciál kariérového rastu je jedným z faktorov, ktorý súvisí s atraktivitou učiteľskej profesie, ako aj s diverzifikáciou odmeňovania učiteľov. Na Slovensku síce jestvuje kariérový systém, ale má viaceré nedostatky. Získanie atestácie sa dostatočne neviaže na hodnotenie kvality profesijných zručností a výkonu učiteľov a nadobudnutie kariérového stupňa nie je automaticky spojené s vyššou zodpovednosťou a špecifickou činnosťou v škole. Ak by kariérové stupne záviseli od úrovne profesijných kompetencií učiteľov a zároveň by boli automaticky spojené s vyššou zodpovednosťou a lepším finančným ohodnotením, kvalitní učitelia by boli lepšie odmeňovaní a mali väčší vplyv na kvalitu škôl.

Ďalšou možnosťou je výraznejšie diverzifikovať odmeňovanie učiteľov na základe ich výkonu.

V niektorých európskych krajinách je hodnotenie výkonu učiteľov spojené so zvyšovaním ich platu.⁶ Na Slovensku riaditeľ školy jedenkrát ročne hodnotí výsledky, kvalitu a náročnosť výkonu pedagogickej činnosti a mieru osvojenia si a využívania profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov. Hodnotenie je podľa zákona podkladom na odmeňovanie. V súčasnosti je však tento systém aj pre chýbajúce finančné prostriedky relatívne nefunkčný. Pre jeho zefektívnenie by bolo potrebné, aby odmeny boli nárokovateľné. Zároveň by však bolo nutné zabezpečiť odbornosť, objektivnosť a transparentnosť hodnotenia, aby sa z neho nestala len formálna byrokratická činnosť, príp. zdroj konfliktov v pedagogickom kolektíve. Hodnotenie by napríklad mohli zabezpečovať skúsení učitelia na príslušnej kariérovej pozícii, pričom by mohli využiť čo najširšiu škálu hodnotiacich nástrojov⁷.

Čiastočná diverzifikácia odmeňovania učiteľov na základe ich kvality (či už prostredníctvom kariérového systému alebo iného modelu) by mohla viesť k prehodeniu kreditového systému. Jeho kľúčová kritika sa totiž týka najmä faktu, že kreditmi sa oceňuje samé absolvovanie programov kontinuálneho vzdelávania, nie

uplatňovanie nadobudnutých vedomostí, zručností a spôsobilostí v pedagogickej praxi.

Taktiež je možné preskúmať možnosť zavedenia príplatkov pre učiteľov pôsobiacich v lokalitách s vyššími životnými nákladmi, príp. vo vzdialených malých obciach. Príplatky učiteľom z ekonomických dôvodov poskytujú vo Francúzsku a Anglicku, pričom slúžia na kompenzáciu za prácu v hlavných mestách alebo iných oblastiach s nadpriemernými životnými nákladmi (EC 2015b). V slovenskom kontexte sú najvyššie životné náklady v Bratislave, najmä z dôvodu vyšších nákladov na bývanie. Nižšiu atraktivitu učiteľskej profesie spôsobuje v hlavnom meste a jeho okolí aj horší pomer medzi platmi pedagogických pracovníkov v školách a platmi v iných profesiách. Táto situácia ale momentálne nemá negatívny vplyv na odbornosť výučby jednotlivých predmetov v Bratislave.

Vo viacerých krajinách jestvujú taktiež príplatky na podporu učiteľov, aby prijali pozície vo vzdialených alebo vidieckych oblastiach (Dánsko, Estónsko, Grécko, Španielsko, Poľsko, Rumunsko, Fínsko a Škótsko) (EC 2015b). Podľa našich prepočtov majú slovenské základné školy nachádzajúce sa v menších obciach nižšiu odbornosť výučby, čo nie je spôsobené len výskytom menších škôl, kde je ťažšie pokryť odbornou výučbou úplne všetky predmety. Ak totiž porovnáme len rovnako veľké plnoorganizované základné školy, tak stále platí, že odbornosť výučby je nižšia v tých školách, ktoré sú lokalizované v menších obciach⁸. Pre prípadné finančné zohľadňovanie týchto faktorov však bude nutné preskúmať, do akej miery súvisia s platmi učiteľov.

Diskusiu možno viesť aj o tom, či by vyššie platy nemali mať učitelia niektorých vyučovacích predmetov. Takéto finančné zvýhodnenie by sa dalo odôvodniť predovšetkým výraznejším nedostatkom učiteľov kľúčových predmetov z dôvodu nízkeho finančného ohodnotenia spôsobeným nízkymi platmi v porovnaní s ich ohodnotením na trhu práce – najčastejšie sa v tomto kontexte spomína anglický jazyk, či informatika, ale aj matematika a prírodovedné predmety. Momentálne dostupné údaje o odbornosti výučby ale nenasvedčujú, že by bol v niektorom z kľúčových predmetov výraznejší nedostatok kvalifikovaných učiteľov (prirodzene, odbornosť výučby nemožno automaticky stotožňovať s jej kvalitou).⁹ V prípade predmetov s nízkou časovou dotáciou sa objavuje nižšia odbornosť výučby, ktorá je pravdepodobne skôr spôsobená predmetovým zameraním učiteľov na danej škole než nízkymi platmi. Akokoľvek, predmetovú otázku treba naďalej sledovať aj v súvislosti so záujmom študentov o štúdium učiteľstva jednotlivých predmetov.

Box č. 1: Atraktivita učiteľskej profesie a platy učiteľov

Na základe výsledkov medzinárodných dotazníkových prieskumov možno konštatovať, že atraktivita učiteľskej profesie je na Slovensku z komparatívneho hľadiska výrazne nižšia ako v zahraničí (OECD 2014), ako aj to, že táto nízka atraktivita súvisí s výškou učiteľských platov (EC 2013).

Nižšiu atraktivitu učiteľskej profesie na Slovensku v porovnaní so zahraničím dokumentujú napríklad najnovšie výsledky medzinárodného prieskumu OECD TALIS¹⁰ (2014). Spomedzi oslovených slovenských učiteľov sa viac než 60 % jednoznačne domnieva, že ich profesia nie je spoločensky dostatočne docenená. Alarmujúce je, že takýto podiel bol vôbec druhý najvyšší spomedzi všetkých zúčastnených krajín (priemer OECD bol na úrovni približne 27 %).

O tom, že nízka atraktivita profesie u nás súvisí aj s učiteľskými platmi, vypovedajú výsledky dotazníkového prieskumu¹¹ Európskej komisie z roku 2013. V rámci neho sa zisťovalo aj to, aké kroky by mohli dopomôcť k zvýšeniu atraktivity učiteľskej profesie. Na Slovensku až 46 % opýtaných učiteľov uviedlo, že by mali byť v prvom rade zvýšené učiteľské platy¹². Toto číslo je výrazne nad priemerom zúčastnených krajín (34 %) a vypovedá o tom, že nespokojnosť s ohodnotením slovenských učiteľov môže byť faktorom výrazne limitujúcim príťažlivosť profesie aj pre budúcich záujemcov o jej výkon.

To potvrdzuje aj skutočnosť, že keď výskumníci položili rovnakú otázku študentom učiteľských smerov, dospeli k podobným výsledkom – až 43 % budúcich učiteľov na Slovensku považuje zvýšenie miezd za najdôležitejší krok pri zvyšovaní príťažlivosti svojej budúcej profesie, pričom priemer

ostatných krajín bol na úrovni len približne 27 % (EC 2013).

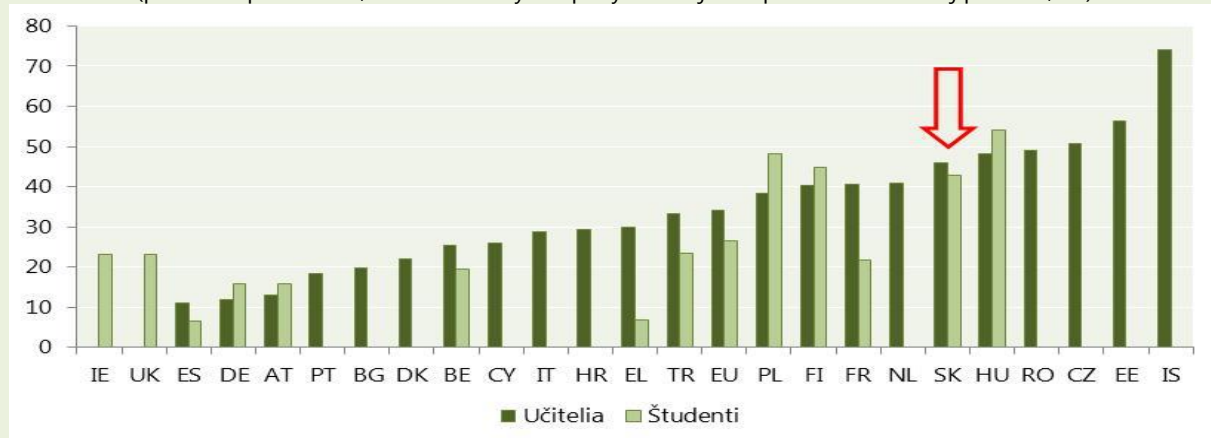
Podľa domácich údajov nie je učiteľské povolanie atraktívne dokonca ani pre študentov učiteľstva. Z prieskumu¹³ zameraného na študentov učiteľských smerov vyplýva, že len 46,7 % respondentov sa chce uplatniť v školstve. Až 36,6 % uprednostní platovo atraktívnejšiu ponuku, 7,2 % určite nechce učiť a 3,3 nie sú rozhodnutí (Rovňanová 2013).

Nízka atraktivita profesie učiteľa u nás sa prejavuje aj v kvalite záujemcov o povolanie učiteľa. Z výsledkov testovania tzv. všeobecných študijných predpokladov spoločnosťou SCIO na slovenských stredných školách¹⁴ z roku 2014 vyplýva, že záujemcovia o pedagogické odbory dosiahli v tomto testovaní celkovo druhý najhorší výsledok. Študenti s najlepším výsledkom sa hlásia na inžinierske, technické a lekárske smery. Horších uchádzačov z hľadiska testovaných študijných predpokladov než pedagogické odbory majú už len zdravotnícke odbory (SCIO 2014).

Navyše, štúdium učiteľstva je pre mnohých len neatraktívnou alternatívnou voľbou, keďže podľa údajov z roku 2014 sa len 68 % z prijatých uchádzačov o štúdium učiteľstva aj zapísalo na štúdium, pričom v priemere za všetky odbory vysokých škôl sa až 89 % z prijatých uchádzačov následne zapíše na dané štúdium.

Prirodzene, nízke platy nie sú jediným faktorom slabej atraktivity učiteľskej profesie. Možno sem zaradiť aj nízke spoločenské uznanie povolania, vysokú psychickú náročnosť profesie, slabé materiálo-technické vybavenie škôl, nízku možnosť profesijného rozvoja a kariérového postupu a ďalšie.

Graf č. 6. : Vyššie platy ako prvoradý krok pre zvýšenie atraktivity učiteľskej profesie
(podiel respondentov, ktorí uviedli vyššie platy ako najväčší problém učiteľskej profesie, %)

Zdroj: European

Tabuľka č. 1: Vývoj platov pedagogických a odborných zamestnancov v regionálnom školstve

Všetci pedagogickí a odborní zamestnanci v regionálnom školstve											
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 OS	2016 R
Priemerný plat	604	647	696	746	759	758	797	850	908		
Nominálny nárast platov		7,2%	7,6%	7,2%	1,7%	-0,1%	5,2%	6,7%	6,8%		
Podiel na PM v NH	97,0%	96,8%	96,3%	100,2%	98,7%	96,4%	99,0%	103,2%	105,8%		
Pedagogickí a odborní zamestnanci financovaní zo ŠR											
Priemerný plat	628	675	728	778	798	799	848	912	977	1009	1053
Nominálny nárast platov	9,9%	7,6%	7,7%	6,9%	2,6%	0,0%	6,2%	7,4%	7,2%	3,3%	4,3%
Podiel na PM v NH	100,8%	101,0%	100,6%	104,4%	103,8%	101,6%	105,4%	111,0%	114,0%	115,0%	116,0%
Priemerná mzda v národnom hospodárstve											
Priemerná mzda	623	669	723	745	769	786	805	824	858	879	906
Nominálny nárast	8,6%	7,4%	8,1%	3,0%	3,2%	2,2%	2,4%	2,4%	4,1%	2,4%	3,1%

Zdroj: MFSR, MŠVVŠ SR

Literatúra

- Department for Education. (2015). Implementing your school's approach to pay: Departmental advice for maintained schools and local authorities.
- European Commission. (2013). Study on Policy Measures to improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe. Final report. Volume 2. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2015a). The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2015b). Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe 2014/15. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Hanushek, E., Kain, J. F., & Rivkin, S. G. (1999). Do Higher Salaries Buy Better Teachers?
- Hanushek, E. & Rivkin, S.G. (2003). How to Improve the Supply of High Quality Teachers. Brookings Papers on Education Policy.
- Hendricks, M. (2015). Towards an optimal teacher salary schedule: Designing base salary to attract and retain effective teachers. *Economics of Education Review*, 47, 1–50.
- Münich a kol. (2015). Platy učitelů českých základních škol: setrvale nízké a neatraktivní, CERGE (2015), http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_4_2015_Platy_ucitelu.pdf
- OECD. (2014). *Talis 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*, OECD Publishing.
- OECD. (2014b). *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>
- Rovňanová, L. (2013). Motivácia výberu učiteľskej profesie. In Krajčová, N. & Šutáková, v. (eds.). *Učiteľ na ceste k profesionalite*. pp. 76 – 84.
- OECD. (2015). *Education at a Glance 2015: OECD Indicators*, OECD Publishing.
- SCIO. (2014). Analýza výsledkov testovania Všeobecných študijných predpokladov. https://www.scio.cz/download/zprava_VSP_media.pdf

Poznámky

¹ Materiál prezentuje názory autorov, ktoré nemusia nevyhnutne odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Cieľom komentárov IVP je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu. Práca neprešla jazykovou úpravou. Autori by chceli osobitne poďakovať Matejovi Šiškovičovi a Daniele Zápražnej. Za mnohé cenné pripomienky, rady a odporúčania ďakujeme Ľuboslavovi Drgovi, Hilde Dudáčkovej, Martinovi Halušovi, Kataríne Hambálkovej, Jozefovi Jurkovičovi, Michalovi Kozákovi, Petrovi Mederlymu, Jane Sládečkovej a Jurajovi Vantuchovi.

² Pedagogickí zamestnanci sa členia na nasledujúce kategórie: učiteľ, majster odbornej výchovy, vychovávateľ, pedagogický asistent, zahraničný lektor, tréner športovej školy a tréner športovej triedy, korepetítor. Odborní zamestnanci sa členia na nasledujúce kategórie: psychológ, školský psychológ, školský logopéd, špeciálny pedagóg, školský špeciálny pedagóg, terénny špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg.

³ Druhá skupina zamestnancov je financovaná z vlastných príjmov miest a obcí – ide zamestnancov v materských školách, jazykových a umeleckých školách, a v školských zariadeniach (okrem tých, ktorých zriaďovateľom sú okresné úrady v sídle kraja).

⁴ Kľúčovou zložkou platu je tarifný plat, ktorý závisí od platovej tarify a počtu rokov praxe. Platová tarifa zjednodušene závisí od získaného stupňa požadovaného vzdelania, zaradenia do kariérového stupňa (t.j. začínajúci zamestnanec, samostatný zamestnanec, zamestnanec s prvou atestáciou a zamestnanec s druhou atestáciou) a stupňa náročnosti vykonávanej pracovnej činnosti pedagogických zamestnancov (t.j. práca so žiakmi v školách, či triedach pre zdravotne znevýhodnených). Pedagogický zamestnanec môže v rámci funkčného platu dostávať okrem tarifného platu a osobného príplatku aj viacero ďalších príplatkov. Ide napríklad o kreditový príplatok, ktorý sa poskytuje pedagogickým zamestnancom za sústavné prehlbovanie odbornej spôsobilosti, ktoré sa štandardne uskutočňuje v rámci kontinuálneho vzdelávania. Ďalšími príplatkami sú príplatok začínajúceho pedagogického zamestnanca, príplatok za prácu so žiakmi so zdravotným znevýhodnením alebo so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia a príplatok za špecializovanú činnosť uvádzajúceho pedagogického zamestnanca.

⁵ Údaj 57% za Slovensko, ktorý udáva OECD, zahŕňa v prípade SR aj asistentov učiteľa a príplatky riaditeľov a zástupcov škôl, čo úplne presne nezodpovedá UOE metodike. Ide iba o mzdu zamestnancov, ktorí pracovali celý rok a na plný úväzok.

⁶ Zatiaľ čo donedávna sa učiteľom v Anglicku a Walese ročne zvyšoval plat takmer automaticky, od roku 2014 je zvyšovanie platu napojené na ich osobný výkon. Aj v Lotyšsku a Astúrskom kniežatstve vedie kladné hodnotenie výkonu k finančnej odmene. Vo Francúzsku môže pozitívne hodnotenie výkonu viesť k rýchlejšiemu rastu tabuľkového platu. Vo Švédsku sa individuálne hodnotenie učiteľov a miera ich zodpovednosti berú do úvahy, keď riaditeľ školy a zástupcovia učiteľských odborov rokujú o ich platoch (EC 2015a).

⁷ Napríklad anglické ministerstvo školstva odporúča, že hodnotenie sa môže zakladať na dôkazoch zo širokého spektra zdrojov, napríklad sebahodnotenie, partnerské hodnotenie (peer review), sledovanie pokroku žiakov, pozorovanie vyučovacích hodín, názory žiakov a rodičov (DfE 2015).

⁸ Ak vezmeme do úvahy plnoorganizované základné školy (1. – 9. ročník), tak najnižšia odbornosť bola v školách, ktoré sa nachádzali v obciach do 500 obyvateľov (74 %) a od 500 do 1000 obyvateľov (79 %). V najväčších mestách dosahovala odbornosť vyučovania viac ako 90 % (priemer je 86 %). Údaje pochádzajú z Výkazu o kvalifikovanosti pedagogických zamestnancov Škol (MŠVVŠ SR) 5 – 95 k dátum zisťovania 31. 1. 2014, prepočty uskutočnil IVP.

⁹ Na prvom stupni základnej školy sú z hľadiska odbornosti najproblematickejšími povinnými predmetmi informatická výchova (31,62 % hodín odučených neodborne) a anglický jazyk (18,44 % hodín odučených neodborne). Táto skutočnosť však nemusí súvisieť výlučne s výškou plátov, ale aj inými faktormi (anglický jazyk sa na 1. stupeň základných škôl zaviedol bez predchádzajúcej odbornej prípravy učiteľov). Na druhom stupni základnej školy sa medzi predmetmi s najväčším podielom neodborne odučených hodín ocitli také, ktoré nepatria medzi kľúčové, ako svet práce (48 %), či občianska náuka (43 %). V prípade anglického jazyka sa neodborne odučilo 15 % vyučovacích hodín, čo je približne o 10 percentuálnych bodov viac ako v prípade slovenčiny a matematiky. V gymnáziách je situácia o čosi lepšia – medzi problematické predmety patrí najmä umenie a kultúra (23 %) a etická výchova (21 %). Len 1 % vyučovacích hodín angličtiny sa odučilo neodborne. Údaje pochádzajú z Výkazu o kvalifikovanosti pedagogických zamestnancov Škol (MŠVVŠ SR) 5 – 95 k dátum zisťovania 31. 1. 2014, prepočty uskutočnil IVP.

¹⁰ Finálnu vzorku pre SR tvorilo 195 škôl s 3548 učiteľmi vyučujúcimi na druhom stupni základných škôl a nižšom stupni osemročných gymnázií. Štúdiu za SR realizoval NÚCEM.

¹¹ Výskumná vzorka pre SR pozostávala z 832 učiteľov a 258 študentov učiteľstva. Vzhľadom na charakter výberu vzorky (na získanie respondentov boli využité kontakty a siete vopred identifikovaných lokálnych expertov) nie sú síce výsledky prieskumu reprezentatívne, no veľkosť vzorky, rovnako ako pomerne vysoká návratnosť dotazníkov (32,2 %) umožňujú vyvodenie aspoň určitých čiastkových záverov.

¹² Číslo bolo získané ako podiel učiteľov, ktorí na otázku, ktoré tri aktivity by mali byť uskutočnené s cieľom zvýšenia atraktivity učiteľskej profesie uviedli na prvom mieste zvýšenie miezd.

¹³ Prieskum sa uskutočnil na vzorke 456 študentov učiteľstva magisterského štúdia z ôsmich učiteľských fakúlt na Slovensku.

¹⁴ Testovania sa zúčastnilo celkovo 14 224 žiakov zo 173 škôl.